

Ενημερωτικό δελτίο για τη Συμπεριληπτική Εκπαίδευση των Παιδιών Προσφύγων και Μεταναστών στην Ελλάδα

Απρίλιος 2020

4 ΠΟΙΟΤΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Να διασφαλιστεί η χωρίς αποκλεισμούς, ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση και να προαχθούν ευκαιρίες διά βίου μάθησης για όλους.

Στόχος για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη 4

Η πραγματοποίηση του Στόχου 4 θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη και των 17 Παγκόσμιων Στόχων της Ατζέντας 2030. Η ποιοτική εκπαίδευση δίνει τη δυνατότητα στους ανθρώπους σε όλο τον κόσμο να ζουν βιώσιμες και υγιείς ζωές, προάγει την ανεκτικότητα και συμβάλλει στη δημιουργία ειρηνικών κοινωνιών.

Παρότι η βασική εκπαίδευση είναι θεμελιώδες δικαίωμα για όλους, για τα παιδιά με προσφυγικό και μεταναστευτικό προφίλ, η πρόσβαση στην εκπαίδευση, καθώς και το επίπεδο αυτής συνδέεται άμεσα με τη διαδικασία ασύλου και άλλες πολιτικές σχετικά με τη μετανάστευση και λιγότερο με τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες.

Από τα 7,1 εκατομμύρια πρόσφυγες σχολικής ηλικίας, τα 3,7 εκατομμύρια, δηλαδή περισσότερα από τα μισά, βρίσκονται εκτός σχολείου¹. Όλες οι ευρωπαϊκές χώρες που έχουν δεχθεί παιδιά πρόσφυγες, από το 2015 καταβάλλουν προσπάθειες για να διασφαλιστεί η πρόσβασή τους στο σχολείο.

Εκπαίδευση για τα παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες στην Ελλάδα

Εκτιμάται ότι 31.000 παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες, ηλικίας 4-17 ετών, βρίσκονται στην Ελλάδα και 13.000 από αυτά είναι εγγεγραμμένα σε σχολεία σε όλη τη χώρα, που αντιστοιχούν στο 42% των παιδιών προσφύγων και μεταναστών σχολικής ηλικίας².

Από τις αρχές του 2016, η προστασία του δικαιώματος των νεοεισερχόμενων παιδιών προσφύγων να φοιτήσουν στο ελληνικό σχολείο αποτελεί βασική επιδίωξη του Υπουργείου Παιδείας. Πρόκειται για ένα πολύ απαιτητικό έργο που στοχεύει στη σταδιακή και αρμονική μετάβαση αυτών των παιδιών στην πρωινή ζώνη του επίσημου σχολείου.

Δομές Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων, (ΔΥΕΠ). Οι ΔΥΕΠ απευθύνονται σε όλα τα παιδιά σχολικής ηλικίας και τα προγράμματά τους υλοποιούνται τα απογεύματα σε δημόσια σχολεία, γειτονικά κέντρα φιλοξενίας ή χώρους διαμονής μεταναστών και προσφύγων. Διδάσκονται διάφορα μαθήματα, συμπεριλαμβανομένης της ελληνικής γλώσσας, προετοιμάζοντας τα παιδιά να παρακολουθήσουν τα μαθήματα της πρωινής ζώνης του σχολείου. Για τη σχολική χρονιά 2019-2020, 138 σχολεία ορίστηκαν από το Υπουργείο Παιδείας ως ΔΥΕΠ.

Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ): Οι ΖΕΠ είναι μαθήματα υποδοχής στο πρωινό επίσημο σχολείο, τα οποία οι μαθητές/-τριες πρόσφυγες παρακολουθούν παράλληλα με τα υπόλοιπα μαθήματα γενικής παιδείας. Οι ΖΕΠ παρέχουν διαφοροποιημένες διδακτικές παρεμβάσεις και υποστηρίζουν τη μαθησιακή επίδοση των παιδιών προσφύγων. Οι ΖΕΠ στελεχώνονται από εκπαιδευτικούς που έχουν οριστεί για ένα σχολικό έτος (ή λιγότερο), χωρίς απαραίτητα να έχουν προηγούμενη εμπειρία.

Οι μαθητές/-τριες δίχως προηγούμενη εκπαιδευτική εμπειρία στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα συνήθως τοποθετούνται σε ΔΥΕΠ, εκτός αν δεν υπάρχουν κοντά στις δομές που μένουν. Σε αυτήν την περίπτωση, οι μαθητές/-τριες μπορούν να εγγραφούν σε ένα ελληνικό δημόσιο σχολείο και αν υπάρχουν αρκετοί νεοαφιχθέντες πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές/-τριες, το σχολείο μπορεί να δημιουργήσει μια Τάξη Υποδοχής. Ωστόσο, ο σχηματισμός Τάξης Υποδοχής απαιτεί την έγκριση της Συνέλευσης Διδασκόντων του σχολείου³. Ο ελάχιστος αριθμός μαθητών είναι 7 και ο μέγιστος 17.

Οι **Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ)** διορίζονται σε όλες τις εκπαιδευτικές περιοχές και διευκολύνουν την επικοινωνία μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας, των σχολείων, όπου τα παιδιά πρόσφυγες φοιτούν, και των γονέων τους που υπάγονται σε προγράμματα στέγασης. Οι Συντονιστές Εκπαίδευσης έχουν σημαντικό ρόλο ως σύνδεσμος μεταξύ οικογενειών προσφύγων, τοπικών αρχών και σχολείων.

Μη τυπική εκπαίδευση: Υπάρχουν πολλά προγράμματα που πραγματοποιούνται από ΜΚΟ ή άλλες ομάδες μη τυπικής εκπαίδευσης που συμβάλλουν θετικά στην εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων, υποστηρίζοντας την επίσημη εκπαίδευσή τους, σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς των σχολείων τους, μέσω ποικίλων προγραμμάτων και υλικών.

1 <https://www.unhcr.org/steppingup/>

2 <https://www.unicef.org/eca/media/10861/file>

3 http://www.sirius-migrationeducation.org/wp-content/uploads/2020/01/NRT_Greece_2019.pdf

Καλές πρακτικές

Ομάδα Εργασίας του Εθνικού Τομέα Εκπαίδευσης Ελλάδας - Greece National Education Sector Working Group (ESWG)

Η Ομάδα ιδρύθηκε το 2016, συνεργάζεται με το Υπουργείο Παιδείας και το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου και φέρνει σε επαφή ΜΚΟ, όργανα του ΟΗΕ, ακαδημαϊκούς και άλλους φορείς, με κοινό στόχο την εξασφάλιση μιας καλοσυντονισμένης και δίκαιης παροχής υπηρεσιών μη τυπικής εκπαίδευσης, καθώς και την ισότιμη πρόσβαση στην τυπική εκπαίδευση για τον πληθυσμό προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα.

ActionAid: Μαθητική Εβδομάδα Δράσης 2017

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση αποτελεί θεμελιώδη προτεραιότητα για την ActionAid παγκοσμίως, αλλά και στην Ελλάδα. Γι' αυτό, από το 2004 πραγματοποιούμε εκστρατείες που προωθούν το δικαίωμα στην εκπαίδευση για όλους. Τον Μάιο του 2017, σχεδόν δύο χρόνια μετά από την κήρυξη της ανθρωπιστικής/προσφυγικής κρίσης στην Ελλάδα, η Μαθητική Εβδομάδα Δράσης ήταν αφιερωμένη στην πρόσβαση στην εκπαίδευση για παιδιά πρόσφυγες. 40.000 μαθητές ακτιβιστές από 700 σχολεία στην Ελλάδα τραγούδησαν το τραγούδι της εκστρατείας και έστειλαν τα μηνύματα αλληλεγγύης τους με τη μορφή χαρταετών, εμπνευσμένων από μια μουσική ιστορία που ήταν το κύριο εκπαιδευτικό εργαλείο της εκστρατείας.

Ανοιχτά Σχολεία στην Αθήνα (2016-2019)

Το πρόγραμμα Ανοιχτά Σχολεία σχεδιάστηκε για να μετατρέψει τα σχολικά κτίρια μετά το σχολάσμα, στις αργίες και τα Σαββατοκύριακα, σε ζωντανά κύτταρα της γειτονιάς, φιλοξενώντας μια ποικιλία δραστηριοτήτων για όλες τις ηλικίες των δημοτών της Αθήνας, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων. Το πρόγραμμα συμπεριλήφθηκε στον οδηγό του Συμβουλίου της Ευρώπης με τις καλές πρακτικές πόλεων σε θέματα προάσπισης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ένταξης μεταναστών, ως παράδειγμα βέλτιστης πρακτικής για την προώθηση της ομαλής ένταξης των παιδιών προσφύγων.

“Με την μετατροπή 25 δημόσιων σχολείων σε κέντρα επιστημονικών, δημιουργικών και αθλητικών δραστηριοτήτων, καθώς και σε χώρους εκμάθησης γλωσσών για τους Αθηναίους και τους πρόσφυγες, η πόλη της Αθήνας κατόρθωσε να συγκεντρώσει προσφυγόπουλα και ελληνόπουλα, να αυξήσει τη συμμετοχή και την αλληλεπίδραση των γειτονιών και των τοπικών σχολείων με τη διαδικασία ενσωμάτωσης των προσφύγων και να προσφέρει στα παιδιά των προσφύγων ένα ασφαλές περιβάλλον εκμάθησης και ψυχαγωγίας έξω από τα κέντρα φιλοξενίας τους.”

Εγχειρίδιο του Συμβουλίου της Ευρώπης

Προκλήσεις και δυσκολίες

ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ηπειρωτική Ελλάδα	61%
νησιά (Κρήτη, Βόρειο & Νότιο Αιγαίο)	6%
Κρήτη	87%
νησιά Αιγαίου	3% ⁴

⁴ Enrollments Dashboard January 2020 shared by Greece Education Sector Working Group

Χαμηλή σχολική συμμετοχή παιδιών προσφύγων στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου

Η πρόσβαση στην εκπαίδευση παραμένει προβληματική για τα παιδιά στα νησιά του Αιγαίου, όπου οι αιτούντες άσυλο παραμένουν για παρατεταμένες -πολλές φορές- περιόδους στα Κέντρα Υποδοχής μέχρι τη μεταφορά τους στην ηπειρωτική χώρα. Μια από τις προκλήσεις που υπάρχουν μέσα στα χρόνια είναι ότι τα Κέντρα Υποδοχής φιλοξενούν πολύ περισσότερους ανθρώπους από όσους είναι σχεδιασμένα να φιλοξενήσουν. Ο υπερπληθυσμός χειροτερεύει τις συνθήκες διαβίωσης, κάνοντάς τις επικίνδυνες για τους παλιούς, αλλά και για τους νέους πληθυσμούς που καταγράφονται.

Κινητικότητα του προσφυγικού πληθυσμού

Οικογένειες αναγκάζονται να μετακινηθούν από τα νησιά στην ηπειρωτική χώρα, από σχολείο σε σχολείο, από δομή σε δομή και έρχονται αντιμέτωπες με σημαντικές αλλαγές ως προς τη φιλοξενία και τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Η συνεχής και απρόβλεπτη κινητικότητα διαταράσσει την εκπαιδευτική κανονικότητα των παιδιών.

“Ίσως η μεγαλύτερη δυσκολία είναι η σχολική διαρροή κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Και πέρυσι και φέτος μέχρι το τέλος της χρονιάς περίπου ένα 40% σταμάτησε να έρχεται και ένα 20% ερχόταν πολύ σπάνια. Οι πιο σημαντικοί από τους λόγους είναι οι εξής:

- 1. Το ασταθές πολιτικό περιβάλλον με τις συνεχείς αλλαγές της μεταναστευτικής νομοθεσίας.*
- 2. Το γεγονός πως η Ελλάδα δεν θεωρείται χώρα προορισμού, κάτι που σημαίνει πως τα παιδιά μπορεί να φύγουν ή δεν έχουν κίνητρο να πάνε σε ένα σχολείο για λίγους μήνες και να μάθουν μια γλώσσα που δε θα χρησιμοποιήσουν μόλις φύγουν από τη χώρα.*
- 3. Η αλλαγή τόπων και εγκαταστάσεων διαμονής ανά τακτά διαστήματα.*
- 4. Πλειοψηφία των μαθητών είναι από χώρες που το σχολείο δεν αποτελεί ένα ισχυρό θεσμό άρα υπάρχει και μία μικρή απαξίωση προς την αξία του.*

Και πολλοί άλλοι λόγοι. Όσο οι γονείς αισθάνονται προσωρινοί εδώ, το ίδιο αισθάνονται και τα παιδιά, οπότε δυσκολεύει πολύ η διαδικασία της μάθησης. Ακόμα και αν έρχονται στο σχολείο, πολλές φορές δεν δείχνουν ιδιαίτερο ζήλο ή προσπάθεια, καθώς τους λείπει το κίνητρο και η ενθάρρυνση. Φυσικά και υπάρχουν πολλές εξαιρέσεις. Οπότε, για μένα αυτή είναι η μεγαλύτερη δυσκολία, να ετοιμάζεις ένα πρόγραμμα σπουδών εξατομικευμένο και τελικά τα παιδιά να απουσιάζουν συχνά, να μένουν πίσω και τέλος να το παρατάνε. Ενδεικτικά, τον Οκτώβριο, εν μία νυκτί που εκκένωσαν τα ξενοδοχεία της Ομόνοιας, έχασα 12 μαθητές από τους 22. Δεν τους ξαναείδα, δεν μάθαμε νέα τους. Παράλληλα, μέσα στη χρονιά έχουμε νέες εγγραφές και ξανά από την αρχή τα παιδιά να πρέπει να παρακολουθήσουν τον ρυθμό της τάξης στα μισά του έτους. Τα προσφυγόπουλα έχουν ανάγκη από ένα χώρο να αισθανθούν ασφάλεια, ότι ανήκουν και να κάνουν σχέδια μέσα σε αυτόν, ένα πλαίσιο που κάπως θα προσπαθήσει να βάλει σε τάξη την αβεβαιότητα που ζούνε. Όσο, όμως, υπάρχει αυτή η συνεχής μετακίνηση, γίνεται πιο δύσκολο.”

Μ. Φωτάκης, δάσκαλος ΖΕΠ στο 66° Δημοτικό σχολείο της Αθήνας

Προτάσεις

Συμπεριληπτικά σχολεία: Το ελληνικό σχολείο εφαρμόζει ένα πρόγραμμα σπουδών βασισμένο στη γνώση που απαιτεί πολλή μελέτη και προωθεί κυρίως την ακαδημαϊκή επίδοση, αποκλείοντας εύλωτες ομάδες, όπως οι πρόσφυγες. Είναι επιτακτική ανάγκη περισσότερο από ποτέ στη χώρα μας να δημιουργήσουμε ένα σχολείο ανοιχτό στην κοινωνία, που να αγκαλιάζει τη διαφορετικότητα και να καλλιεργεί τον σεβασμό των δικαιωμάτων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Ένα συμπεριληπτικό σχολείο, ένα σχολείο για όλους θα πρέπει να δημιουργεί ίσες ευκαιρίες, όπου όλοι μαθαίνουμε να συμβιώνουμε με όλους. Ένα τέτοιο σχολείο επιτρέπει σε όλα τα παιδιά να ζουν και να μαθαίνουν μέσα από την κοινή τους δράση και επιχειρεί να ανταποκριθεί στις διαφορετικές ανάγκες όλων των μαθητών ξεχωριστά.

Κατάρτιση εκπαιδευτικών: Οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται περαιτέρω επιμόρφωση γύρω από τις παιδαγωγικές συμπερίληψης, καθώς πρέπει να καλύψουν τις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών/-τριών, να αποτρέπουν και να αντιμετωπίζουν διακρίσεις που προκαλούνται από την ξеноφοβία και τις πολιτισμικές διαφορές.

Περισσότερες ευκαιρίες για νέους/-ες 12 - 17 ετών: Υπάρχει ένα μεγάλο κενό σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς οι εγγραφές των μαθητών/-τριών αυτής της ηλικίας είναι πολύ χαμηλές. Πρέπει να δημιουργηθούν περισσότερες ευκαιρίες για τους νέους/-ες, καθώς η εκπαίδευση σε αυτές τις ηλικίες μπορεί να παίζει καθοριστικό ρόλο στη ζωή τους.

Δράσεις ευαισθητοποίησης: Πρέπει να οργανωθούν εκστρατείες και δράσεις ευαισθητοποίησης, για να ενεργοποιηθούν οι τοπικές κοινότητες και όλοι οι γονείς, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζουν τις ψευδείς ειδήσεις και να καταπολεμήσουν την αρνητική ρητορική απέναντι στη μετανάστευση.

MME και Μετανάστευση: Είναι αναγκαίες οι εκπαιδύσεις στα μέσα μαζικής ενημέρωσης σχετικά με τον τρόπο κάλυψης και αναφοράς ευαίσθητων ζητημάτων από την οπτική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ενιαίος στρατηγικός σχεδιασμός: Πρέπει να υπάρχει μια ενιαία στρατηγική κατεύθυνση για την εκπαίδευση παιδιών προσφύγων, με τη συμμετοχή και τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Προς το παρόν, υπάρχουν πολλές καλές πρακτικές που πραγματοποιούνται παράλληλα από διάφορους φορείς, αλλά δεν υπάρχει καλός συντονισμός ούτε χώρος για ανταλλαγή ιδεών και εμπειριών.

Πρόγραμμα MigratED και Συμπεριληπτική Εκπαίδευση

Το **MigratED: Ανθρώπινα δικαιώματα και μετανάστευση μέσα από τις Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση**, είναι ένα Πρόγραμμα Εκπαίδευσης για την Παγκόσμια Πολιτεότητα (Global Citizenship Education) που χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Erasmus+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σκοπός είναι να ανοίξει ο δρόμος για την προώθηση μιας διαφορετικής ρητορικής, που υπερασπίζεται τη σημασία και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσω της εκπαίδευσης για τον ενεργό πολίτη. Οι κύριες δραστηριότητες του έργου περιλαμβάνουν:

- **Χαρτογράφηση και διερεύνηση αναγκών:** Η πρώτη φάση του προγράμματος περιλάμβανε τη διερεύνηση της υπάρχουσας εμπειρίας των εκπαιδευτικών και κυρίως των αναγκών τους, όσον αφορά στη διδασκαλία θεμάτων που σχετίζονται με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, την Εκπαίδευση για τον Ενεργό Πολίτη, καθώς και τη χρήση ψηφιακών εργαλείων για την επεξεργασία των παραπάνω θεμάτων. Δείτε την έρευνα στην Ελλάδα.
- **Διεθνής επιμόρφωση εκπαιδευτικών τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης:** Η Επιμόρφωση πραγματοποιήθηκε στη Μπολόνια, συγκεντρώνοντας περίπου 40 επαγγελματίες της εκπαίδευσης, που καταρτίστηκαν στη διαχείριση της διαφορετικότητας στην εκπαίδευση, στη χρήση μέσων και ψηφιακών εργαλείων για την Εκπαίδευση του Παγκόσμιου Πολίτη, σε θέματα κλιματικής αλλαγής, βιώσιμης ανάπτυξης και μετανάστευσης στην εκπαίδευση. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκαν **Εθνικές Επιμορφώσεις** για 60 εκπαιδευτικούς σε κάθε χώρα, προσαρμοσμένες στο τοπικό πλαίσιο.
- **Εργαστήρια Οπτικοακουστικής Παιδείας με ομάδες νέων:** Στην Ελλάδα τα εργαστήρια υλοποιούνται από τον Καρπό και οι 5 ομάδες νέων προέρχονται από 5 σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Αττική (Αυλώνα, Κάλαμος, Αργυρούπολη, Αχαρνές, Κορωπί). Πρόσφυγες/μετανάστες και Έλληνες μαθητές συνεργάζονται για να δημιουργήσουν συμμετοχικά βίντεο σε θέματα Παγκόσμιας Πολιτεότητας, τα οποία θα προωθηθούν μέσω εκδηλώσεων ομοτίμων (peer to peer). Τα βίντεο από κάθε χώρα θα αποτελέσουν μέρος ενός συλλογικού ντοκιμαντέρ με τίτλο «Μετανάστες και πρόσφυγες ως συμμαθητές».
- **Ψηφιακή εκστρατεία ευαισθητοποίησης:** Η εκστρατεία θα πραγματοποιηθεί σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, τόσο ψηφιακά, όσο και μέσω εθνικών και διεθνών εκδηλώσεων. Ένα από τα βασικά εργαλεία της εκστρατείας θα είναι τα βίντεο και τα υπόλοιπα ψηφιακά υλικά που θα δημιουργήσουν οι ομάδες νέων.

migratED

ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ
ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

